

ТИХОСТ, МУДРОСТ, СЕТА

Васа Павковић, *На одморишћу*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево 2019

Познати песник, прозаиста и књижевни критичар Васа Павковић (1953) у свом песничком остварењу *На одморишћу* исказује посебна, сложена и сетна промишљања која исијавају из богатог тематског језгра ове збирке. Теме природе, простора и времена, пролазности и смрти, детињства, као и самог чина поетског стварања, гранају се у фино компоновану целину, коју чине пролог и епилог, и циклуси између њих, претежно именовани по појединим календарским месецима. Тако се, већ при самом погледу на композицију књиге, открива да је ово, пре свега, књига о времену и његовом дејству на биће лирског субјекта.

Прошла песма „На одморишту” остварена је као мала шестоделна поема чији су делови-песме издвојени арапским бројевима. (Оваква организација песама у поеме обележиће и лирске циклусе „Безвремено” и „Септембар”, за разлику од осталих циклуса у којима се нижу насловљене песме.) Одмориште, односно простор природе „удаљен од најтешег шума града”, тај дивљи предео са лишћем, грањем и рубовима стаза, покреће ход лирског субјекта, а ход, опет, иницира мисао, својеврсно пресликавање појавне стварности у мисаоно-осећајни свет лирског субјекта-посматрача. Ова целина завршава се промишљањем о недовољности речи „да обухвате свет”, те тако најављује касније бављење темом речи и писања поезије.

Простор из прошле песме покренуће ток сећања, то јест тему времена. Већ циклус „Фебруар”, грађен од четири песме, уводи време, па тако у првој песми, „Гледајући шумског пужа”, кретање пужа у фебруарској шуми ствара у лирском субјекту одређене асоцијације на теме вечности и смрти. Тај топли фебруар, другачији од некадашњих зима, покренуће у његовом бићу контраст прошлости и садашњости, који се испољава у песмама „Фебруар у шуми” и „Снегови детињства”. Док песма „Фебруар у шуми” има општији план у реализацији контраста (данашњи људи слабо познају свет биља, то јест „бокоре љубичица” и „гусенице плавих лептира”, за разлику од некадашњих, именованих природњака), песма „Снегови детињства” јесте повратак у дечје доба лирског субјекта. А песма „Жеља” такође наглашава примат природе („Требало би оставити град / и поново отићи у природу”) и ниже се као мала панорама лепих појава у природи које, опет, доводе до – тока дана који се пребира „као зрна пиринча (...) у само наоко / мудрог покрету”. На тај начин, већ ова песма антиципира тихост, мудрост и сету ове поезије.

Циклуси у књизи *На одморишћу* садрже мали број песама, али су све оне бременисте смислом и снагом. Тако су у циклусу „Мај” свега три

песме, али су оне, као дуже лирске творевине, специфичне по поступку асоцијативног тока, као и по свежини и очућености песничких слика. Такође, песме садрже својеврсну иронију социјално-политичког подтекста која се односи на прошлост; то је присутно у песмама „Морске звезде” и „У добром калупу”, а тон критике и ироније смештен у савремено доба обележава песму „Мачје очи”. Кад је о овој песми реч, њу одликује и посебан вид поређења, који умногоме подсећа на поступак *сјајања не-својивої*: за мачје очи лирски субјект каже да су могле бити зелене „као очи пролазнице, / која је у апотеци / купила цитостатике”. Слична необичност поређења карактерише и остале песме, па тако у песми „Безвремено” стоји да је небо плаво „као око / потомка неког / исконског Немца”.

Сећања, покренута раније, настављају се у лирском циклусу „Август”, грађеном од три песме, све три са темом детињства. Било да је реч о дечаковом посматрању црних мрава, о скоку на фудбалски терен или о нагонском бегу од ласице – свугде је дочарана давнина детињства и посебан интроспективни ток у повезивању некадашњих доживљаја и садашњег промишљања о њима. Лирска лепота овог циклуса лежи и у музици слободног стиха, мада је мелодичност песама и устројство збирке на начин музичке композиције – одлика књиге у целини. Анафора „стајао сам” даје првој песми посебну мелодију, а иста реч биће пренесена и на почетак наредне песме, дочарavajuћи на музичко-мелодијски начин даљину и свежину сећања...

Сећање је иницирано ходањем, а ход најпре прати мисао. Овако је и у циклусу „Поново мај”, где се јавља различито биље, а то важи и за целину књиге, у којој је разнолик биљни свет нека врста лирског топоса. У првој песми, „Бршљани”, ова биљка добија разорну моћ, а такво дејство је и у циклусу „Септембар”, где бршљан носи конотацију смрти. Уништење ливадске траве у песми „Ливадица после Првог маја” донекле призива књижевне асоцијације на Кишову причу о ливади у књизи *Рани јаги*, а то уништење градацијски усмерава размишљање лирског субјекта о сопственој смрти у песми „Пепео”, где је смрт централни мотив, а лептири као лирски реквизит пролазности на сетан начин боје ово певање.

Смрт и сетно певање настајују и циклус „Безвремено”, који је, опет, и нека врста превазилажења смрти – под упливом безвременог детињства и сна. У тону писма, са обраћањем адресату (неименованој љубави Б.), ова поема од четрнаест стихова представља асоцијативно низање различитих секвенци из мисаоно-осећајне лепезе лирског субјекта. Повезаност љубави и смрти („Једном, / из малог равничарског града, / на обали споре реке, / стићи ће вест / да си умрла”) покреће у наредним малим песмама – пут у време, тачније у детињство, али и у друге пределе душе. У овој поеми се, на начин сличан музичкој композицији, варирају различите а централне теме Павковићеве књиге: природа, стварање поезије, пролазност, детињство, али и нове теме, као што су несаница

или промишљање о постојаности *ја* (мотив Владана Деснице). А сећање на снег призива раније поменућу песму „Снегови детињства”.

Призивања као поступак испољавају се и кроз цитатност. И у овој поеми, и током збирке, цитати имају важну улогу у осликавању носећег смисла и расположења. Музика из старих шлагера („Све ће доћи, / Све ће проћи”) као у овој песми, или у појединим песмама ранијих циклуса, затим стихови песника, било дословни или измењени у иронијском кључу („поезију ће сви једном заборавити”), позивање на туђе речи – лепе ову књигу и уклапају се, сложеним интертекстуалним нитима, у поетско-рефлексивни свет самог песничког субјекта/аутора. Тако је и у циклусу „Епилог, већ дуго” активирана Матићева синтагма „зарни влач”, која је на начин музике и надреалистичке игре призивала интроспекцију и сету.

Након поеме „Безвремено” следи циклус „Септембар”, такође мала поема грађена од четири песме, где већ поменути мотив бршљана симболизује смрт. Овде се тематизује и однос живљења и писања, ћутања и говора, са закључком о неминовности писања. Но ипак, у виду контрапункта, завршетак песме „Септембарска лоза” опет уводи тему ћутања: „неспособан да кажем ишта о тромом животу, / који влада простором, не мање моћан од саме смрти”.

Поигравање стварности и стварања обележава поједине песме ове књиге. Понекад је тај однос дат у благом иронијском кључу, а понекад је изражен лексемама које указују на то да је реч о тој спрези: „у подтексту песме” (из песме „Давно, над мравињаком”); „на крају ове строфе” (песма „Бршљани”). Ови изрази обично се јављају при крају песме, а вреди истаћи и особеност оних завршетак песама Васе Павковића који доносе неочекивани обрт или интересантну поенту.

Епилог („Епилог, већ дуго”) садржи неколико насловљених песама. Веза писања и смрти окосница је песме „Већ дуго нисам”, у којој се јављају већ наведене игре речима, потакнуте већ поменутом Матићевом синтагмом „зарни влач” (овај спрег речи преноси се и на наредну песму, остварујући тако музичке ефекте), као што је веза смрти и поезије, на другачији начин, активирана и у песми „Мислио сам”. Епилошки циклус, то јест сама књига, завршава се песмом „Међу сенкама”, која одише тихошћу сазнања и сетом, те представља завршетак овог емотивно-мисаоног пута остваривањем *на одморишћу*.

На крају, истакнимо да ову књигу одликује и повезаност циклуса, али и самосталан живот сваког циклуса као малог лирског организма. А све то скупа јесте у корелацији са тишином, мудрошћу и меланхолијом које зраче из овог Павковићевог дела, које свакако, у буци данашњег брзог живота, представља тихи позив читаоцу да зарони у унутарњи свет.

Мaja Л. БЕЛЕГИШАНИН
majabelegisanin@gmail.com